

अथ ब्रह्माण्डमहापुराणान्तर्गतलितोपाख्यानविषयानुक्रमणिका ।

अध्यायः

विषयः

२३ इत्याक्षौहिणीयुक्तकुटिल क्षे दण्डनाशया निहते मायाकिरेत्या-
मूर्त्यस्तयोजनविस्तीर्णवृद्धिपाकारचक्रं निर्माय ज्वाटामालि-
ष्या शिविरक्षाकरणे महाविक्रमशालिचतुर्बाहुदिपण्डुत्रेसर
ललिताकुमार्या युद्धे द्विशत्यक्षौहिणीसेन्यमारणपूर्वकं सर्वे-
वामपि मण्डपुत्राणां मारणम् ।

२४ स्वयं समरोद्धत्युक्तशोकसंतसमण्डस्य सान्त्वनपुरस्तरं विशु-
क्षस्य मायापुद्दर्थमन्वकारयेन शक्तिकटकागमनम्, विश-
ुक्षौहिणीमित्याक्षस्तम्भित्वादिवाररक्षिकशक्तयक्तोक्तनिव्य-
वाहात् तेन गव्यूत्याक्षतविस्तृतशिलापटे जययन्वनिर्मितवल्य-
चुक्तिसेव्ये मोहनिद्वायुदवैराग्याद्युत्पादनं तद्वृष्णा छलितावक्त्र-
निर्गतगणानायेन दुर्मुखरचितजययन्वभृत्युपरस्तरं मण्डासुरसृ-
ष्टसकोटिगणाभिष्पत्यमुखामोदादिदुर्धर्षगणगवाशे विशु-
क्षस्य त्रिशट्क्षौहिणीनां च नाशे मण्डासुरविशुक्ष्योः पलाय-
नम्, स्वसृष्टविजयिगणपाय उल्लितया सर्वदेवपूर्वपूज्यस्वधर-
दानम् ।

इति द्वितीययुद्धदिवसः ।

२५ मण्डासुराज्ञस्तक्षनिष्ठप्राता युवराजविष्णुऽनुजविशुक्ष्यो-
द्वजित्प्रभूतिदशमाग्नेयेश युतोऽक्षौहिणीचतुःशत्या योद्ध-

अध्यायः

विषयः

मगाच्छत् किरीचकगेयचक्ररथाखदे मन्त्रिणीदण्डनायिके वि-
ष्णादिमिर्युयुधाते, तत्र विष्णेण तृष्णालेण शक्तिमण्डलं तृष्णार्ती-
कृते दण्डनायिकाऽङ्गसुरासिन्धुनाऽङ्गसृतसुरावृष्टिना शक्ति-
समृद्धे तर्पिते द्वाषरे च यह उपयोक्यस इति सुरासिन्दुं वरं
दत्ता दण्डनीमन्त्रिप्यावक्षौहिणीसार्दीक्षौहिणीदेत्यचम् हत्वा
विष्णेविष्णुक्रौ जहातुः ।

इति तृतीययुद्धदिवसः ।

२६ कुटिलाक्षपुरस्तरपात्रिशब्दमूनाथसनाथे मण्डासुरे सपरिच्छ-
दन्यामादण्डनायादिशक्तिसुतचतुर्द्वयमहाचक्रनवर्पक्ष्यपराधी-
षिर्यैरिवारसमृद्धियुतश्रीउल्लितादेव्याऽभूतपूर्वस्तमरमातन्वाने
वर्द्धमानतमे च श्रीउल्लितापराक्रमे भण्डोन्धताभिस्पाष्पदान्व-
शक्तिनाशादव्याणि प्रयुयुजे श्रीउल्लिता च महातरणिणायत्री-
चाक्षुष्मतादिशक्तिस्तत्त्वमपूर्वकं मण्डसृष्टमधुकैटमपहि-
वामुसक्तवीजादीनामत्युप्रसमरं स्वसृष्टनारायणीशतया सर्व-
कथाशेषमनयदवधीश भण्डासुरं लोककाष्टकम् ।

युद्धस्वप्नसमाप्तिः ।

अध्यायः

विषयः

२७ शङ्करदग्धकाममस्मस्मृतपण्डासुरस्य प्राग्मवद्वत्क्षयन्ते-
स्तरं रतिप्रार्थनया श्रीललितादेव्या पुनरुज्जीवनशूर्वं रस्या-
वशिष्ठादिमहर्षिद्वारातत्करपीडनान्तेतस्मा इच्छाविश्वारित्वा-
ब्रह्मविष्ण्वादेसमस्तवशीकरणादिग्रभावप्रदानं तेन च शङ्करदग्ध-
पार्वत्या मिथोऽनुरक्षिप्रकटनेन कार्तिकेयोत्पत्तिस्तत्कृतास-
क्षम्यतुष्ण्वासेन तस्मे स्वपुरुषा देवसेन्यादानम् ।

२८ श्रीललितया मण्डासुरे निहते ब्रह्मादिसुरप्रेरितविश्वकर्ममयाद्या-
हेमकूटादिनवगिरिषु दवणादिसप्तसमुद्रेण च विवित्रगोपुर-
मुकुटद्वारशालोद्वानादियुतश्रीललितामन्त्रिप्यादीना सप्तस-
म्भुपुरनिर्माणं मतङ्गकन्याप्रादुर्भावश ।

२९ श्रीनगरत्रिपुरासप्तकक्षापात्रकदेवतास्यामपुरस्तरं कल्पसेवा-
नवाटीषु वृद्धतुपुष्पफलादिवेभवतत्तेष्वानुष्ठितक्षित्वासेव-
नादिवर्णनम् ।

३० पुष्परागप्राकारादिमुक्ताप्राकारान्तसप्तकक्षान्तरेष्वीनप्रेती-
रलमयशाले उल्लिताराघकाना रसरसायनसिद्धानां गोमेषशा-
लान्तरे चतुर्दशजन्मकथनादिपुरस्तरमसरसा चक्षिणीसेव्ये-
कात्वादेवर्षणोत्तरे च वायुलोकस्य तदासिसिद्धगोमेषादेस्त-
पूर्वमागे वक्षलोके भनोऽज्ञक्षीनिध्यादिसेवितयस्तेशस्य वर्ण-
नपुरस्तरं ल्लोकस्वर्णनम् ।

३० नोडशावरगान्त्यनकथदसवितमहाकृत्य
मुक्ताशालान्तरे नोपुरादिशोभितमारकतशाल्पूर्वदृष्टिमाधा-
मिदिगतमन्त्रिणीगृहनित्यास्त्रमुद्धादिपुरस्मरं मरक्ताकर-
शाल्य विदुमाकारप्राकारे भर्त्यचिप्रमुखप्रजापतिमिः साकं
सर्वमुनिसहितब्रह्मगो लिताराघनं, विदुमशालान्तरे भाणि-
क्यमण्डेप्याने लितारासोद्भवसाक्तारदेषः सह द्वादशवपु-
विष्णुनिवासः, नानारस्तशालान्तरे नानासहस्रमध्यापे
भूर्त्यमच्छेषागमनन्दादिगणक्षितितत्त्वदेवत, नकाजवन्त्र
सर्वासर्वमितेशानकाशेषाखरस्य लिताराघनपूर्वकं यकाभी-
ष्ट्याप्तपूर्वकं निवासः ।

३१ विचित्रत्वस्त्रितगोषु असाटार्ग्निलादित्यतमनःशाल्प्याह-
त्यादिवापिकाजलसेवनदिव्यकावहंसादीना लिताराघनपुर-
स्तरं सह शरीतारामहायत्केः कक्षारक्षणम्, शुद्धिशाल्प्या-
ज्ञन्दैविकासु बुद्धिमोदमेदुम्यमदोन्मत्तानेकदेवीपरिवृ-
दावास्थिर्व्याधिपत्यादिवर्गनपूर्वकमहङ्कारमहाशालेऽनेक-
सह परीक्षान्यकुरुत्यानौकेष्वर्या आधिपत्यन्, सूर्यविष्वमहा-
शालेऽलिताराघनःस्थाने सूर्यादिप्रहाणान्तपःसमृद्धया तेजो-
द्विद्वादशमूर्तिमार्त्यमेवस्य नोटिशक्तियुतस्य लितोपास-
क्त्वम्, वन्दविष्वमयशालेऽस्त्रियादिवक्षत्रयकित्युतनिष्ठलङ्क

३२ विषयाः

पार्वत्यन्दत्य लितोपासनम्, शृङ्गरदाढं मत्तुमुद्धसेविकामद्वृश्वराशक्तीना नन्मयसेवनपूर्वकव्याप्तिमाध-
याप्ता व्यीगमनम्, शृङ्गराशालान्तरे चिन्तामणीपूर्व-
करा उद्दिष्येऽर्धप्रात्रमहाघारे कठासहिताभिवन्दक्षत्रिभिर्व्युत्प्राप्ता साज्जित्यम् ।

३३ विद्वां एव देवाकामेवरयोर्जगदक्षार्थकनित्यहोम-स्त्रीवद-
चक्रराजन्दद्वचक्षिरेचक्रयस्थानमन्त्रिणीदप्तनावादिवाः
निवासस्य नक्षयनपूर्वकं चिन्तामणिगृहर्णनम्, तन्मनो वि-
न्दुचक्रे पूर्वादिदिक्ष्यतामणिभावनेकशक्तीना लिताराघन-
म् । अणिमाद्यन्तरोपरेष्टाद्वाद्वत् रविष्ये तत्रम्यदेवीसंज्ञा-
मिष्यादिमूर्तिक्लेक्यमोहतचक्राद्विदेवादिकधनपुरन्तर
सर्वज्ञावन्तरावन्वचक्षकथनम् ।

३४ सर्वज्ञाविश्वाद्यन्तरे सर्वोन्हर विष्वावदुक्तमन्तरेनीना का-
व्यादिसन लिताराघनं, अप्तमुग्नल्लभूत्यमत्तप व्यारद-
व्य युवसमयेस्यादिविष्यसयोगनाथयोगनायाल्यकामेष्वर्य-
दिविन्द्यान्तं, इदेव्यन्तरविन्दुतादमहापीठब्रह्मादिवात्मकल-
लितामध्यरत्नहत्यलिकतत्वाद्वत्कामेष्वरशिवलितासौन्दर्य-
शीनम् ।

३५ लोपामुद्राकामराजमवस्थपसावनप्रकारसर्वाद्यमाधकतज-

३६ विषयाः

परम्परमहात्रियुत्प्राप्ते विष्वाविष्वमयश्वराम्
व्युत्प्राप्तम् ।

३७ काञ्जीपुरे कामद्वी (मालामूल) भद्रिमवाजन्
३८ वृत्तिविष्वप्रसंगे गौरी श्रीशङ्करनेत्रनिष्ठ उत्तरामूर्त्यव-
द्वयमन्तरे लोक विष्वालोपन्नहर्वर् । मा-
र्त्यावध्याप्तम्, लक्ष्मी उत्तरामूल् । विष्व-
व्यामात्रिव्युत्प्राप्तम्, तिजनमध्याम् । रात्रि-
व्युत्प्राप्तम् ।

३९ श्रीविष्वावितजस्त्रामादिविष्वप्रसंगे सर्वोन्हराद्वादिवाः
४० उत्तरामूलादिविष्वत्यन्तरे श्रीदेव्याः शीद्रम्भादत्तरुद्वयुडा-
व्युत्प्राप्तम् ।

४१ द्विद्वादशक्ताऽप्तम् । नहस्त्राक्षरविद्यया तु शाङ्किद्वयक-
उद्वयाप्तमन्तरे व्रीहिलापणिमन्त्रजयन्त्रुद्वयी श्याम-
वेकनिदापत्तिव्यगश्चात्रुप्राप्तमन्तरविष्वकमात्रमद्वयन्त्रुद्वयी रूप-
व्यशक्तिनार्गादिवर्णनम् ।

४२ उपविष्विनियमप्रकारादिवर्णनम् ।

इति लितोपास्यानविषयानुक्रमणिका ॥

अथ श्रीब्रह्माण्डमहापुराणविषयानुक्रमणिका ।

अध्यायः	विषयः	अध्यायः	विषयः	अध्यायः	विषयः	अध्यायः	विषयः
अथ पूर्वभाग-		अध्यायः	विषयः	अध्यायः	विषयः	अध्यायः	विषयः
प्रक्रियापादः १.		१. अतदिच्छत्यग्रभाणवर्णनं तत्तदत्प्रजानां क- र्मादिनिरपणपुरस्मै यहादिनिर्माणशक्त्यात् त्वात्- त्वगेनम् ।	२. अग्निस्त्रीमेष्टाभ्यम्	२३. वड्कत्तूनां वित्तविनस्त्वप्त्यप्रसंगेन दक्षदंकर्याः परस्मागिद्याप्यगेन तथा कालसद्वर्वर्णने च ।	२०. पृष्ठोपुष्कर्म वित्तसुवर्णादीनां लक्षणामां स- धिपमां वर्णनम् ।		
१. महाब्रह्मपुरस्मै वासुदेवार्थसदाद्यपद्मकृत भूतस्त्रैत्युरुच्यत्यमनविषयाणा दौनकाद यन्म- त्तेष्वात् ॥१३॥		३. वर्णप्रत्यक्षवर्णम् लक्षणस्तमः॥कृततया त्वर्णप्रित्यन्तवन्मृत्युर्विषयान् प्रजानां तपेच- वन्मान् नृतानां च नभवो निरुपितः ।	२४. प्रियकृतवंशानुचर्णनमदीपि ।	२१. सूर्योदयमसोर्गतिविस्फुलाप्रत्येकं उद्यास्तमया- नतिथपश्चर्त्यनसंक्त्यरात्रां व्यवस्था तुष्टा तंसा- काले ग्राहणानां सूर्येण तद् तुष्टं विकल्प व्यवस्था- तम् नायत्रीमन्त्राभिमन्त्रित्वात्मदेवेन तेषां व्यवस्था- भित्तिः ।			
२. अग्नहस्तयनक्षेत्रिविषयात्मात्मवस्तु नैमित्यव- निषय औक्षण्यज्ञाट जिष्ठां गत्वा तुष्टरवनः तुष्टव दक्षविकर्त्तुः तद् इवार्थप्रभानम् ।		४. प्रजाः कामयमानः व्रह्मा रुद्रश्चादीन् एवं कर्त्तव्य- भूत्याङ्गस्त्रै न तु प्रजा व व्यतद्वित् तुष्ट्रेष्वा मृत्युर्विषयात्मकव भुत्यनस्त्रै तुष्टः मृत्- मस्त्रै, विकृतान् विरुपान् भूत्यिष्याचादीन् सुष्टु- प्तः सुगदिप्रसाम ।	२५. प्राच्यदक्षिणां स्त्यपाश्चात्योदीन्यस्यैनदीप्तिहितैर्नि- स्विक्षेप्त्यर्दैः तद् भरतवर्षस्य गणनम् ।	२२. प्रुवमधिकत्यं सर्वप्रहृतवाचार्याः परित्याप्तं व्येष्वान- च किंवासः तथा सूर्योदयादीनिष्ठादो वर्णादः ।			
३. हिंगवग्नेष्वदुर्भविष्यनम् ।		५. किषुरुद्वाहनिवेष्टलावृतवर्णाणां वृक्षजनपदस्त्रहि- तानां निरुपणम् ।	२३. वैलालुत्तिष्यदः निस्तुता ता महेषः भगीरथाय दौषी गगादितः दिन्दमसु निर्मेतं तस्मात्तुष्टिक्षु- वत्त्वाणि नदो गतास्तास्तत्तद्वस्त्रनलेष्वात्मनपदाना- कम्य समुद्रे प्राप्ताः इति वर्णनम् ।	२३. त्र्यग्यं मधुमाष्वादी दौषी माष्वादीविषय देवताः पत्रादयः तप्यति कीर्ति भासति वाचि त्र्यग्याति सोमरथवणनप्रत्येन शङ्खाण्यप्राप्ताभित्य कलानो द्वारकृदश्चयेवर्णने तथा मंगलवृषभाण्यप्राप्तिः तीनां ग्रहणां रथवर्णने तथा सूर्येष्विषये ध्रुवमा- त्रिय ग्रमन्तीति निरुपणम् ।			
४. अग्निद्युम्नानां परस्परत्वंस्त्रेत्वा त्वात् त्वात्माना स्वत्वादात्मकवे च निष्पत्य इवापानम् ।		६. रुद्रो नीललोद्वितनामकं पुत्रमस्त्रै तस्मै व्रह्माष्टै स्वादीनि नामानि तथा सूर्योदयाणि वन्धु ददी ।	२४. समर्पतलतनदीविषयात्मदेवेनप्रजाः इति वृक्षदीप्तवर्णनम्, तप्यविषयात्मक्षिणीकृत्यात्मकृत्यात्मकपुष्करदीप्तिः अपि सप्तव- त्तमीजनपदप्रजा वर्णिताः ।				
५. देवत्यादिविषयात्मप्राप्तउत्तिष्ठन्यप्रोत्तरं वराहावता- रेष्वाणि दक्षत्युद्धरणम् ।		७. अथ गूर्वभाग-					
अथ गूर्वभाग-		अनुष्ट्रप्तादः २.					
६. वर्त्यग्नस्त्रयहत्याकृत्यान्तरप्रतिष्ठिनिरुपणं, अन्तर्गत्याणि तदेष्वर्णाद यादयश्चाऽवर्णेतः ।							

विषयाः	विषयाः	विषयाः	विषयाः	विषयाः
१० अप्यत्रिविभागस्य नमोऽस्मि, शब्दरेति अप्यत्प्रभो देवताहरितोऽपि: ।	११ अव्याप्तिः देवदुर्यंशर्वादेवाक्षरित्वा द्वाव्याप्तिं उत्तरोत्तरं पादपदेष्ट हीनत्वं, पुन्हंवद्यनि- रुपश्चक्षेत वानरखंडं निरूप्य वालिकृतं यज्ञ- पराक्रमस्य मारीढतानिष्ठिः; दिव्यजानो चर्म, दिवदहितिकरिवारणदंतिगच्छुभरनग- खलमां विष्टिः; दिव्यजानो प्रदेशविवेचनं, मूलानां प्रियाचानां वालिकृतं, ग्रहाणां चतुर्वेष- ताम् चक्रवल्लभानां प्राग्निं गणः। हति पुछ- एः। वायाः: चंद्रः, नासीपुश्चानां कथनम्। इत्यर्थानुचरितोऽपि: काशवर्णशुभर्वर्णम्।	१२ आदकस्ये प्रवदनव्यक्त्यम्, स्पृश्यति, चंद्रः; विज- पात्राणि, पितृस्यो गंधमास्तशूष्टीप्रसंगः, दिव- पूजनभोजनदानपद्मं, विष्टाले शादे वर्ज्यपुष्पाणि अग्निकरणविधिः लमिदये मेष्वृशनिरुपम्।	१८ वस्तुत्वादिविदुङ्कारे सत्त्विष्टालिष्टु नमोऽस्मि प्रपत्तु शक् आदकरणे तत्त्वाल्पशस्तिः।	१५ आदविद्यौ द्वाव्याप्तु मार्त्तेषु हयिःअतिष्ठिः; हयि दर्मजल्पशस्तिः, गवादिषु अश्रुमादविद्यारः, ब्राह्मणानां पांकापांकत्वम्, आदमकुर्वता पुंला नरकादिग्राहिः।
११ अप्यत्रिविभागस्य नमोऽस्मि, शब्दरेति अप्यत्प्रभो देवताहरितोऽपि: ।	१२ अप्यत्रिविभागस्य नमोऽस्मि, शब्दरेति अप्यत्प्रभो देवताहरितोऽपि: ।	१३ वेषु स्पृश्यु भृदं अश्रुय भवाते तेषां उरस्तरि- तीर्थदेशंशीघ्रभादीनां स्थलानां विस्तरेष वर्णं नास्तिक्षानां पंचायां तीयेष्वक्षलमाग्निश्वमुक्तं, गुह- तीर्थक्षानतीर्थेष्वस्तीर्थदीनामुत्तरोत्तरं प्रशस्तिः अन्तःकरणयुद्धो यमनिष्पमव्यवस्था च।	१९ रामो जमदग्नेश्वरा शिलादृशं प्रद्योक्त्याभम् यदस्तदादां गृहीत्वा प्रपितामहस्तैर्वस्ताभम् यसः औरेण हिमवति महानिरै आभ्रम् कृत्वा तपस्या शकर तोष्य तस्मादन्त्रग्रामं दृष्टिति क्षमितम्।	२० प्रियूषां समयाः तटीणां चेति विष्टुर्विस्तु- पणाम्॥ इति आदकस्यः॥
१२ अप्यत्रिविभागस्य नमोऽस्मि, शब्दरेति अप्यत्प्रभो देवताहरितोऽपि: ।	१३ अप्यत्रिविभागस्य नमोऽस्मि, शब्दरेति अप्यत्प्रभो देवताहरितोऽपि: ।	१४ आदकस्ये विष्टिः; विष्टिः, आदकमंगि ग्राघत्याच्च- वस्त्राने, आदकमंदिवानाऽनहनमादिगिरुपम्, आदहनृणां प्राग्निं परिगणनं, भेष्यानां पदा- र्थानां कर्तव्यता ग्राहता च, शीवकरणविधिः, ग्राय- वित्तविधिः, सूतकव्यवस्था।	२१ आमदम्यतपःपरीक्षायै दृतमृगव्याघ्रल्पेण महाद- वेन सह संबादः महादेवकुरुत्वामदम्यतिरस्ताम्।	२१ आमदम्यतपःपरीक्षायै दृतमृगव्याघ्रल्पेण महाद- वेन सह संबादः महादेवकुरुत्वामदम्यतिरस्ताम्।
१३ वेषु स्पृश्यु भृदं अश्रुय भवाते तेषां उरस्तरि- तीर्थदेशंशीघ्रभादीनां स्थलानां विस्तरेष वर्णं नास्तिक्षानां पंचायां तीयेष्वक्षलमाग्निश्वमुक्तं, गुह- तीर्थक्षानतीर्थेष्वस्तीर्थदीनामुत्तरोत्तरं प्रशस्तिः अन्तःकरणयुद्धो यमनिष्पमव्यवस्था च।	१४ आदकस्ये विष्टिः; विष्टिः, आदकमंगि ग्राघत्याच्च- वस्त्राने, आदकमंदिवानाऽनहनमादिगिरुपम्, आदहनृणां प्राग्निं परिगणनं, भेष्यानां पदा- र्थानां कर्तव्यता ग्राहता च, शीवकरणविधिः, ग्राय- वित्तविधिः, सूतकव्यवस्था।	१५ आदेऽष्टोऽवाहणाः, व्राह्मणानां पंक्तिपावनत्वं, पंक्तिकूशतेति व्राह्मणवरीक्षा।	२२ आमदम्यतपः तुष्ट्येष्वकर्तव्यस्यै पृथ्वीतीर्थंपर्यन्तं करयित्वा भंपूर्णस्तिग्रामं स्वशेषान्तं सपर्शु दन्त्या दैत्यवधाय तं निषेजित्वान्, रामोऽपि दैत्यन्दत्या देवान्सतोषं माश्रममुपेत्य शंभोमृगव्याघ्रन् तं प्रतिमां कृत्वा भक्त्या दृजनेन शिवमतोपयत्।	२२ आमदम्यतपः तुष्ट्येष्वकर्तव्यस्यै पृथ्वीतीर्थंपर्यन्तं करयित्वा भंपूर्णस्तिग्रामं स्वशेषान्तं सपर्शु दन्त्या दैत्यवधाय तं निषेजित्वान्, रामोऽपि दैत्यन्दत्या देवान्सतोषं माश्रममुपेत्य शंभोमृगव्याघ्रन् तं प्रतिमां कृत्वा भक्त्या दृजनेन शिवमतोपयत्।
१४ आदकस्ये विष्टिः; विष्टिः, आदकमंगि ग्राघत्याच्च- वस्त्राने, आदकमंदिवानाऽनहनमादिगिरुपम्, आदहनृणां प्राग्निं परिगणनं, भेष्यानां पदा- र्थानां कर्तव्यता ग्राहता च, शीवकरणविधिः, ग्राय- वित्तविधिः, सूतकव्यवस्था।	१५ आदेऽष्टोऽवाहणाः, व्राह्मणानां पंक्तिपावनत्वं, पंक्तिकूशतेति व्राह्मणवरीक्षा।	१६ आदकल्पे दानप्रशंसा, तत्रान्ददानं सर्वभेष्टम्।	२३ रामेष्व शंकर भूत्वा वराः रुद्धाः, स्वाश्रममायच्छ ना रामेण दिमादिग्रहे व्यापं हत्वा दिजमुतो	२३ रामेष्व शंकर भूत्वा वराः रुद्धाः, स्वाश्रममायच्छ ना रामेण दिमादिग्रहे व्यापं हत्वा दिजमुतो
१५ आदेऽष्टोऽवाहणाः, व्राह्मणानां पंक्तिपावनत्वं, पंक्तिकूशतेति व्राह्मणवरीक्षा।	१६ आदेऽष्टोऽवाहणाः, व्राह्मणानां पंक्तिपावनत्वं, पंक्तिकूशतेति व्राह्मणवरीक्षा।	१७ आदेऽष्टोऽवाहणाः, व्राह्मणानां पंक्तिपावनत्वं, पंक्तिकूशतेति व्राह्मणवरीक्षा।	२४ आदेऽष्टोऽवाहणाः, व्राह्मणानां पंक्तिपावनत्वं, पंक्तिकूशतेति व्राह्मणवरीक्षा।	२४ आदेऽष्टोऽवाहणाः, व्राह्मणानां पंक्तिपावनत्वं, पंक्तिकूशतेति व्राह्मणवरीक्षा।

अथाया:

- १ रक्षितः पुनर्वत् त्वमवाय इति तेऽसह स्मृत्य
समग्रत्वं निर्वर्त्तन्ति द्विदिवो ।
- २ क । तोनिदिशालदश्चरणं, शंभोनिदेशात्तीष्ठां
तदाश्रव्यै दैत्यवधः, एतत्पूर्वं एमं पित्रे न्यव-
द् । मृगयास्तमाभ्यां हैह्ये ताम राजा उभदेश-
श्चममागतः अहम् नियत्वं वृत्त्वान्, अतीति
सत्कारधार्ये इदिः कर्मान्मादिवश ।
- ३ कामधेनवा गच्छ ब्रह्मेवयेन्द्र इव चातुर्निमित्त-
ममदमिति रहुत्वा सहैत्यं तत्त्वाद्य इति
अतिधिसत्कारं स्वीकृतं रात्रौ तत्रैव निति ॥०
- ४ पदः राजो अप्यवन्मुखं गृहीत्वा स्वपुरगमन-
स्थं । माये इति चेदगुप्तेन उर्जिता गत्वा भूतान्
कामदेवन्द्र इति वेदितो राजाद्वादवान्येनुज-
प्याय, चेदगुप्तद्वयं कहिममीमामागतः तेऽनि
कोर्विकादोऽजनिष्ट ।
- ५ चंद्रगुप्ताभ्यां सैनिकान् वहुगद्यं उमदाम्भं कश-
लगुडैमैत्येतनं कुत्ता प्रभुह्य गा जहुः कुद्दा का-
धेनुगप्तिवर्णान् सैनिकान् । विजयान्तुर्गुडैम्भिर्विद्र-
घमनं प्रत्यप्यद्यत । भगवंडल्लो मर्त्यं एस्त्रं प्रभ-
राङ्गे जातवृच्छांतं व्याच्चक्षे ।
- ६ मृतं पर्ति वीश्व रेणुका विस्मयकृत्य उरस्ता-
कृत्वाऽसदरिति, क्वादामतो रामोऽपि नातरं ॥०

अथवा

पान्तस्त्रोऽश्रोष्यति एव विरुद्धं ल
गमनाकर्णीति ।

३५ युग्मिस्त्रयोः पूर्वेज्ञनचर्चेन् व्याप्तवदः
भूमि प्रति गमनमन्, इत्यामृतनोच्च
नवाभ्ये भूमीस्त्रयोरामनन्दम् ।

३६ त्रिवृत्यव्यवहारोक्ते त्रिवृत्यव्यवहारोक्ते
भूमीस्त्रय कर्त्तव्यं त्रिवृत्यं त्रिवृत्य
नव्या विष्णुहृष्टवो मुखं त्रिवृत्यमान
लोकं ददौ

३७ आकृतिरेगाद्वाप्तवद् त्रिवृत्याद्वा
कृष्णव्यवहारस्यात्मानमकर्त्तव्य, त्रिवृ
त्यस्मै ददैन ददौ कर्त्तव्यं त्रिवृत्यानिःक्ष
कृष्णा नवाद्यविशेषं त्रिवृत्यमान त्रिवृ
कृष्णव्यवहारश्रीकृष्णव्यवहारद्वाप्तवद् ।

३८ गुणं नवद्वान्मित्यां महिषासु युग्म
कार्त्तव्यं श्रीन दूतः प्रेषितः, दूत
मृक्षुनः नवद्वानको दुःखकुतान् पश्यत
श्रीयो तुदाशगदः तत्र प्रधनं युक्ते सा
गत्त्वे हत इति ।

३९ एते ग कर्त्तव्येवं वित्तन् उद्दृश्योमर
थेष्वन्निराधिगतिमगदापिमतीन् रा

अध्यायः	विषयः	अध्यायः	विषयः	अध्यायः	विषयः	अध्यायः	विषयः
४३	रामहता वावेदसुतिः, रामस्य भीमप्रदद्वच- ल्यमः, भीरुचसकाशाद्रामगणेशयोर्लभः, पार्व- त्याः सर्वशाच रामस्य वरल्यमः, रामकेऽप्तेः वरल्यं, शिखाद्रामस्य वरल्यमः, रामस्य स्वरूपाम्ब- दमनम् ।	अस्तः प्रसीदितं कर्तव्यं, तपश्चरणीयम् । इति- प्रभृति सप्तवचे म उर्ध्वीयः तेन एस्ताकं अस्यास गतिर्मनिष्ठीत्युक्त्वात्तर्देषुः । रामः उवीं पृथ्वीं पर्वत्य चिदिक्वने तपश्चार, तत्र मुकी- नामनुमत्या हयमेषे कृत्वा उवीं पृथ्वीं कस्याम ददौ, और्वाश्रिम सगरस्य उत्तरितिः, वशिष्ठानुशा- सनाद्युषिष्ठेष्ववत्कर्मणि सगरस्य प्रशृतिः ।	५२	सगरपुत्राणामुक्त्वा, उत्तरामात्मा देवानां ब्रह्म- आश्चे आगमनं, पितामहस्मैदेवैव देवानां कर्मि- ज्ञाम्याद्ये ममनं, उग्ररनाम्याच्च विष्णवरहारं, उग्रयहे अभ्येष्वारमः, उवंत्र तुरगतंचारये पुत्रे- म्यः उग्राङ्गा, तेषां तुरगेष चह मूलबलंचारः ।	५६	संगरपुत्रम्: संगरपुत्रम्: उत्तरामात्मा उत्तराम- सापरास्त्वा, गोकर्णेष्वप्तमाहरम्, उत्तराम- जंलभातत तत्त्वेत्रनिवामिनां मुनीनां उत्तराम- स्यं ते यमं प्रस्थानमगमम्, अंडुमयः पौत्रो मारी- स्वः चित्पुत्रादार्थं वदाणं प्रभाव गांगां प्रार्थित- वाक्, गंगापुत्रवेगतामात्मामव्योमान्वस्य शङ्कर- मुख्यं पौत्रादिवेनस्ववंट्यज्ञैः गंगामहः, ततो मुमाव- गत्या साम्यप्रवर्जा उत्तरामः । उत्तरामेष्वाचा- व्यवस्थीत्येति ।	
४४	पित्र्येत्सप्तिः रामेण स्वाहृत्तनिवेदनं सत्रहत्याशा- त्यर्थं प्रविष्टिकरणे जमदग्नेष्वदेशः, तपश्च- क्षार्थं रामस्य भैद्रपर्वते गमनम् ।	४८	वाजिमेष्वप्त्यस्तेन राजा सगरेण पूर्ववैरसमग्रात् कार्तं वीर्यवंशवातानां राजां वशिष्ठान्नया वधमत्वा राज्य- प्राप्ता ज्ञातिप्रष्टता च कृता ।	५३	इद्वानेदेशादापुकृतं तुरगदरणं, तुरगमास्तां पुत्राणामयोध्यानां पितुरम्यादे आगमनं, पित्रा रोगात्पुनस्तेषां प्रेषणं, तत्कृतं भूमिस्कननं, पाताले उधददानं चौराघिया कर्षिष्ठमुनिर्वर्षणं, मुनिनेत्रो- हतेनामिनः तेषां नाशः ।	५७	कागरामसि परित्यज्य गेष्वप्त्यस्तेनस्योदारविलासिणी मुनीनां प्रायना, शश्वत्यहणे पित्राणामात्मा इति गमोकिः, द्विरक्षये शश्वत् ग्रामविहित शुक्रा- दिमुनीनामुक्तिः, मुनिप्रायनया समुद्रादीरे गुमा- मनं, प्रत्यक्षदर्शनार्थं वर्णाम्ब्रश्च, वस्त्रस्वानां प्रत, रोपादाम्बूद्य लभुद्व निज्जट कर्तुं शरसधानं, भास्त्रस्य नृत्येत्प्रतः समुद्रस्य ग्रमसमीपे आगमनम् ।
४५	उपवेस्तुर्कुः: शूरसेनादिमी उच्चपुर्वीर्वनिवातनं विक्षिप्तुमिराभ्रममाक्षरं जमदग्नेः द्विः छिन्ना- श्चैव त-वपुरमगामि, रेषुक्षम्प्रश्नत्यागः, तस्यु- प्राप्ता तपोदांदिक्षिया, द्वादशान्वानंतरं तपो श्चैव रामस्य स्वात्रमागमनम् ।	४९	नगरस्व दिविविवर्यगावा, राजन्यः करप्रहणं, निष्ठः तस्य रात्रे त्वयुवा नागरिककृतः सत्कारः, वशिष्ठागमनं, सगरकृतोऽमुनिसत्कारः, स्वमार्या- स्यां सह सगरस्य राज्यतुलभोगः ।	५४	करिष्ठक्षोधानातये दक्षानां प्रायना, प्रयोध्यानां नारदागमन् नारदास्वपुष्टनिधनशब्दन्, एवदनि- देशात् तुरगानयनार्थंमुमतः प्रेषणमस्युन्मत् वाद व्याश्रमादध्यानयन, कर्षिष्ठस्य वरदानार्थग्रामिणीकर्ता मृतानां पितॄणामक्षयस्वर्णवासविषयदेशाद्यु- क्तः, तव वंशो भगीरिषः स्वर्णद्रिंगान्मनो वरानोनेतेगामुद्धार इति कर्त्तियोक्तिः ।	५८	स्वजन्ममग्नोक्त्येत्र त्रिवासिभुविष्ठो देवमिति मुक्तं प्रति । एतम् वदाजान्यनुतावत्यमाण महात्म तद्वाच्यान्तर्विष्टुलि । स्ववप्त्येत- त्र, राजकृतं त्रयं । रामाद्युपद्यन्ते चेत्प त्रयं वरदक्षं । इति वरदक्षं, रामस्य प्रति ।
४६	पितॄनिवन्मवणान्द्वियवृष्टिरेष्व विनृतर्प्यं विद्या- वाचादिवे रामस्य प्रतिज्ञा, युद्धार्थं माहिष्मतीम- क्षमी, उत्तरेषादीनां मूर्षानां वधः, एवं त्रिःत्वात् त्वे मूर्षेभिःशक्तिर्विद्वरणम् ।	५०	अन्त्रत्वेन दुःखितस्य भायोद्वयक्षीहृतस्य सगरस्य गतः, पुत्रायमैवोश्रमं प्रति गमनं, राजानं प्रति रुदेः प्रभः ।	५५	सगरत्रीन्द्रिमेत्यन्देवत्वात्यां परिसहस्राणि पुत्रा च-द्विविवर्यात् तदेव रात्रेत्वं कर्त्तिनां एक- पुत्रामन्मत्यात् तदेव तदेव तदेव तदेव तदेव प्राप्तमुद्धारात् तदेव तदेव तदेव तदेव तदेव दिविविवर्यात् तदेव तदेव तदेव तदेव ।	५९	वदाजान्यनुतावत्यमाण महात्म तद्वाच्यान्तर्विष्टुलि । स्ववप्त्येत- त्र, राजकृतं त्रयं । रामाद्युपद्यन्ते चेत्प त्रयं वरदक्षं । इति वरदक्षं, रामस्य प्रति ।
४७	यमेष्व कुरुत्वेष्व एव भरुते खात्वा विविवर्य रेण पूर्णीनि कृत्वा तत्र पितॄतर्प्येन भैद्रप्रतिरुद्ध- न्मतः उभतप्त्यकृति नाम्ना स्थानं कृते, तस्य सर्वेषितः नामगत्य राममूर्च्छया भक्त्रहल्या इता-	५१	सगरपुत्राणामुक्त्वा, उत्तरामात्मा देवानां ब्रह्म- आश्चे आगमनं, पितामहस्मैदेवैव देवानां कर्मि- ज्ञाम्याद्ये ममनं, उग्ररनाम्याच्च विष्णवरहारं, उग्रयहे अभ्येष्वारमः, उवंत्र तुरगतंचारये पुत्रे- म्यः उग्राङ्गा, तेषां तुरगेष चह मूलबलंचारः ।	५६	संगरपुत्रम्: संगरपुत्रम्: उत्तरामात्मा उत्तराम- सापरास्त्वा, गोकर्णेष्वप्तमाहरम्, उत्तराम- जंलभातत तत्त्वेत्रनिवामिनां मुनीनां उत्तराम- स्यं ते यमं प्रस्थानमगमम्, अंडुमयः पौत्रो मारी- स्वः चित्पुत्रादार्थं वदाणं प्रभाव गांगां प्रार्थित- वाक्, गंगापुत्रवेगतामात्मामव्योमान्वस्य शङ्कर- मुख्यं पौत्रादिवेनस्ववंट्यज्ञैः गंगामहः, ततो मुमाव- गत्या साम्यप्रवर्जा उत्तरामः । उत्तरामेष्वाचा- व्यवस्थीत्येति ।		

अध्यायः	विषयः	अध्यायः	विषयः	अध्यायः	विषयः	अध्यायः	विषयः					
७२	जयंत्यै वरं दत्ता तया सह दशवर्षेर्थतं काव्यश्च- कीड़ । काव्यदर्शनार्थमागतानां दैत्यानां निप- लतया पुनर्गमनम्, काव्यस्थृता वृहस्ततिना- वंचनाय दैत्यानां विद्याच्यापनम् । कुतंद्वीमतोष काव्यस्य दैत्यसकारे आगमनम् । अहवथार्थः काच्यः अय मद्रूपेणिराः भवद्वचनाय यतन इति श्रवना- दैत्यानां मध्रांतिता, तपोक्षितमवित्तनां दैत्यान् वृहस्ततिरूपे अद्वेष भवतामात्रकः काव्यः ददार्वी पाठ्यत् स्थितोल्म अय वेष्यर को नाम भवद्वचनायागतोऽतोऽस्मिन् विश्वतत्त्वयमिति वृह- स्तयुक्त्या राधादैस्यैः काव्यस्य निर्म-सर्वनम् । कुद्व- स्य काव्यस्य वृत्त व्रनष्टसंज्ञः पराभूता भवतेति दानवंस्यद्वापवद्वद्वद् । भ्रष्टान्देव्यन् वृत्य स्वतेरंतर्घान्तम् । देवतस्ताना दैत्यान् पुनः काव्यसमीरे भास्तु प्रार्थना । दुष्काव्यस्य काल- त्तरे वा विजय इति लार्त्तुकः परमिलाना दैत्यान् पृष्ठामकेत्तद्येन पुनर्जयः नामनिवाजेष्टः श्रियं हृता पात्ते तत्त्वं त्थानम् । विश्वोदेषः वतारवणीनम् ।	अध्यायः	विषयः	ददार्वीर्थप्रासृतान्दर्भाश्चरन्तव् वृत्त शृङ्गे वृहीत्वा स्थृत वृष्टस्तु मुप्रस्त्रो भूत्वा वरं वरयेत्पुत्राच । दीर्घतमास्तु न वरं यथाचे न तं मुमोच । गोस- तति श्रुत्वा त मुमोच गोधर्मचारी दीनेतमा- स्तुप्राभिलापादृद्गोऽन्धः परित्यक्ष्म ज्ञातः । न गगांभासि मज्जत वृष्ट्य वर्णः स्ववृहमानीद मंता- नार्थ नृक्षयन्, दृद्गमन्तव् ज्ञात्वा गजादत्ताग मुद्रण रुद्धी त त चक्रमे च । गोवा नृविक्षा तस्मै वृत्तजयत् । तस्मां द्वौ पुर्वी जातौ । राजा मुद्र- णां नैर्मल्यं पुनः प्रसिद्धवा । गोवा क्रमेत्प्रा- भद्रान्तर्गहेत् तुत्र लक्ष्यती तुत्तरा भूत्वा ग्रथे यामात् । तत्र क्रादिः वृत्र तुत्रः भवितार । अत्य- वोच्य गवा तस्य सर्वे गां विताय तुत्तरा तुता गौतगाम्ब्यामा तुत्तेभे न इति वृद्धान्तिग्रामा वृद्ध- वणीनम् । इति ।	अध्यायः	विषयः	मेरुसावर्णे दद्वपुत्राणां मरीच्यादोनां सृधमणां च द्वादशविद्वत्वं नवपुत्रवं च । द्वितीये सावर्णे धर्म- पुत्राणां देवत्वमिद्रत्वं स्वर्णित्वं च । तृतीये नावर्णे द्वावानां कामगमनो जवायुक्तः । चतुर्थे सावर्णे दद्व- पुत्राणां पंचगणत्वम् । द्रष्टव्यो मानसपुत्राणां त्रिगण- त्वम् । भौत्वस्य मनोरंतरे देवतानां पंचगणत्वम् । स्वेषु मन्वंतरेषु अर्थिष्टु संहार्यन्थतिः । दत्र नर्वेण लद्धः । व्रजाणो दिनमान् व्रजम् आयुःप्रमाणम् ।	अध्यायः	विषयः	३ संहारप्रसंगे पंचानां भूतानामन्योन्यस्मिलैः । धर्माधर्मादीनां गुणगत्रात्मकत्वेन वर्णनम् । वंघस्या- ज्ञानहेतुकल्पं प्रपञ्चेन दर्शितम् । मोक्षस्य वैविष्यम् । दिव्यमानुशविष्ये दोषदर्शनादैराग्योदयः सत्यश्वेत- संत्रज्ञाक्षरभोज्यविभुष्यादिशब्दाना निष्ठतः । प्रतिसर्गत्वं वैविष्यद्वा ।	अध्यायः	विषयः
७४	तुत्रमुक्त्यानुवर्णतम् । दृष्ट्वंशानुचरितम् । वृत्त- पुत्राणां वंशनिहृषणप्रकृंगेन दीर्घनमः समुद्रः ।	अध्यायः	विषयः	४ पुनस्संग्रहन्ननम् । पुनर्ब्रह्मणस्मुद्रवः वदच- तुष्यात्मकरय वायुयोक्तस्यास्य ब्रह्मांडमहापुराणस्य श्रवणांठनगाठन फलप्रशास्तिः । इदं ब्रह्मांड- महापुराणमादौ ब्रह्मा वायुवे ददौ, तस्मादुशनसा प्राप्तं तस्माद्वृहत्यतिः, तस्मात्सविता, तस्मान्मु- त्तुः, तस्मादिन्द्रः, तस्माद्विष्टः, तस्मात्त्वारस्तः, तस्मात्त्वधामा, तस्माच्छ्रद्धान्, तस्मात्त्वविष्टः, तस्मादंतरिक्षः, तस्माच्चर्षी, तस्मात्त्वैश्यास्तः, तस्मा- दनजयः, तस्मात्कृतजयः, तस्मात्तृष्णजयः, तस्मा- द्वाराजः, तस्माद्वौतमः, तस्मात्त्विष्टः, तस्मा- द्वात्मकः । तस्मात्सोमपुर्मः, तस्मात्त्विष्टः, तस्मादध्यः, तस्माच्छक्तिः, तस्मात्त्वनश्वरः, तस्मा- जातूकर्षः, तस्मद्वृग्यनः, द्विद्यनात्मूल इदं लब्धवान् । एत गुरुशिष्यरंगरा, एतच्छ्रद्धावद्वा- विकारिणां लक्षणम् । श्रीमद्विवाय वृग्यतिः । इत्यतुक्षमपिका समाप्ता ।	अध्यायः	विषयः						